

Miriam Rosenbaum.

En Fortælling fra jødiske Kredse.

af

Pastor Dr. Edersheim.

Kapitel I.

Fremmede i et fremmed Land.

Sternberg langt nede i Schlesien er en langstrakt Landsby, der blot har en Gade med en stor Vejning i Midten; den har en Kirke i den ene Ende og et Værtshus i den anden. Kirken har ingen arkitektonisk Prædelse. Støbet er langt, stærkt og daarlignende bygget, og Koret fæstet til det lig en Bule paa Skjægen af et fortrøsket Legeme. Vinduerne, der er højt oppe og meget fmaa, er belagte med Støv og brudt med Spinbeldvæb; Taarnet er brækkelagt, og det teglækkede Tag giver Indtryk af at være altfor tungt. Og saa Kirkegaarden er daarlignende vedligeholdt. Gravegravene er for det meste bevoksede med højt Græs, og de forgyldte Inscriptions paa de sorte Kors og Støtter ser vranglende og unaturlige ud. Her og der ses nogle fmaa Grave paa Stenskræbet, der ligger af Svigheidsblomster, der ligger paa Græstøveren. Præsteboligen er ikke stort bedre end Kirken. I det hele taget har Landsbyens titelige Boliger intet tiltrækkende ved sig. Ganse anderledes er Tilfældet med Værtshuset, der altid er lyst og venligt ud. I de kolde Vinterstener er der altid godt og varmt, og om Sommeren, naar man paa Gaden er ubet for Solstift, er der altid luftigt og køligt. Ikke desto mindre drages Landsbyens Interesser til Hæd for den til den anden Side, og dette var det vel Værd i den „gylde Trn“ med Værdsele tænkte paa, da han stod under sit Stilt med sit hvide Hoved fæstet om Hals og Liv og de Hænderne stultet saa dybt ned i Bukselommerne, som hans titte Stikelse vilde tillade — han tænkte paa den gamle, gode Tid og paa den nu Brast og hans Stolemestere.

Vinden bevægede ikke Stiklet den Aften paa den „gylde Trn.“ Det hang lige ned i den stille Luft med mange Blærer i den af Heden sammenstrumpede Maling. Der var ikke det mindste Bindupst, ikke en Domme Slugge i hele Gaden. Hvem vilde være ude, eller hvem kunde vel arbejde paa en saadan Aften? Saa tænkte Værdsele i den „gylde Trn.“ idet han tæredede Svæden af sin Pande og gik ind i sin sølle Dagligstue.

I den anden Ende af Landsbyen, ikke langt fra Kirken og Præsteboligen, stod et Hus, der adskilte sig fra de andre deri, at det var større, dets Vinduer forsynet med Jernsprinkler, og at første Etage delvis optoges af en Butik, hvor man paa et Stilt læste „Levi Rosenbaum.“ Handel med forskellige Slags Varer, „Jungen Beskrivelse kunde være mere træffende, thi der fandtes ikke den Ting, som Bønderne spurgte efter, uden de kunde erholde den i denne Butik. Desforuden var Levi rede til enhver Slags Forretning. Han købte Ulld og forpagtede fmaa Jordstykker; han gav Penge i Forskud paa Grøden, paa Landejendomme eller paa Befæstninger; han laante ud Penge paa Kenter til de mere formuende. Kort sagt, han var Landsbyens „Botte og Pande“ i alle Forretninger. Ingen kunde bestille ham for Misbrug af Folks Tillid. Han var paa-holden, men han gik aldrig over Grænsen; han var nøjsom, men han var ikke uærlig. Han var samvittighedsfuld, han var venlig; han saa aldrig Fattigdom eller Glendighed, uden han var rede til at hjælpe; paa en Maade var han endog ædelmodig, og det var vidt bekendt, at hans Familie levede udmærket godt — i Sammenligning med Bønderne — overdaadigt. Men Levi Rosenbaum og hans Familie stod ganske alene og afsondret i Landsbyen. Hans Naboer stode, havde og foragtede ham; de vilde paa ingen Maade have venlig Omgang med Rosenbaum. Endog de, som modtog Belægeninger af Levi, behandlede ham, som om de gjorde ham en Tjeneste ved at modtage hans Gaver. Rosenbaum var tilfreds med at have det saaledes. Han fornød, at han ikke kunde vente andet paa Grund af sin Religion, og han søgte sig om, der altid maa være færdig til at forbinde sig. Endog hans Hus med Jerngitter for Vinduerne og stærke Jernslodder saa ud, som det ventede paa Angreb. Men uagtet Levi Rosenbaum saaledes i det ydre syntes at være alt med Kro og Sagtmodighed, var han dog i sit Hjerte paa den dybeste Bitterhed mod alle omkring sig — han nærede sig deres Stille, Tænkesmaade og Handlinger en saa indgroet Foragt, at der var ikke den Daarflad, Overtro eller Slethed, som han ikke tiltroede dem eller ventede af dem. Det var Levi lige saa umuligt at stille dem paa samme moralske Højde, hvor han selv og hans Folk stod, som det vilde have været ham at sammenligne sig selv med et lavere Væsen.

Denne Aften var Vindstøvet løst, og foran denne i Sluggen af det fremspringende Tag sad en gammel Kone med foldede Hænder og lullede Øjne. Der var noget ved hende, som gjorde hende aldeles ulig de andre Kvinder i Landsbyen. Hendes hele Udseende var særregent; hendes Røse var lang og slæv; hendes Øjne mørke, hendes surede Ansigt var af Olivensfarve og havde et Udtryk af Venlighed, uagtet dette syntes hemmet af tilvandt Mistroisfuldhed; hendes Figur var slant, hendes Hænder var fmaa og smukt formede. Hun var paa sin Hoved en let, brun Parsl, der for en Del var skjult af en Søndagstappe, som var pyntet med Plettergulv. Uagtet det var en Arbejdsdag, var hun iført en smuk grå Silkejule. Alt omkring hende var særregent — Huset og den tilslukkede Butik paa en Arbejdsdag gav et underligt Indtryk i den ellers saa trable Landsby; hendes Holdning, Sprog og Hørførelse var noget for sig selv. Denne gamle Kvinde var Levi Rosenbaums Moder, og dette var Aftenen før Jødernes Sabbat.

Foruden det trykkende varme Vejr syntes der at være noget tungt, der hvilede paa Fru Rosenbaums Sind den Sabbatsaften. Af og til aabnede hun sine Øjne og stirrede op og ned ad Landsbyens Gade med et Haaflent, forskrækket Blik, derpaa lagde hun sig atter bagover med et dybt Suk og duggede frem og tilbage i sin Øjnegjelf som før.

Hvorfor fultler du, Bedstemoder? spurgte en ung munter Stemme ved hendes Side. Saa optaget havde hun været med sine egne Tanter, at hun ikke havde lagt Mærke

til Barnet, som en lang Tid med spændt Opmærksomhed havde betragtet hendes Ansigt. Den gamle Kvinde plejede sig selv at se bedrøvet ud, og allermindst vilde hun vist det lige overfor Barnet. Aarsagen til hendes Grublerier var ikke nu, men hun lod dem ikke komme frem for Dagen, og hendes triste Tanter var saa meget bittere, som de skred sig fra en dobbelt Sorg, hvis ene Rilde hun næppe havde at befende sig selv.

Den gamle Kone studede, idet hun bar bange for, at Drengen havde forstaaet hendes inderste Tanter.

„Tys, Anshel, mit Barn,“ hvislede hun. „Tys — ingen har fultet. Du maa ikke forspire din Fader, der studerer Loven til den hellige Sabbat.“

Men Levi var bleven forstærket, uagtet han ikke havde hørt Moderens Suk, og fra det aabne Vindue blev han et uset Bidne til den Samtale, der fandt Sted mellem hans Moder og Sin.

„Hvad nytte er det, at Fader studerer,“ ytrede Drengen klagende efter en kort Pause. Han er blot Handelsmand og vil ikke blive andet. Trods alle hans Studeringer skriger Drengene fremdeles efter ham: Jøden, Jøden, og deres Forældre ler blot af deres Odførsel i Stedet for at straffe dem. Ved sine Studeringer vil han hverken blive Doktor eller Sagsfører end siges en Præst. Hvad skal det tjene til? Jeg — jeg forsikrer det ikke, og jeg lider det ikke,“ vedblev Drengen og trampede med sin Fod.

„Anshel, Anshel, hvorledes snakker du? Hvad vil din Fader sige? Og din Bedstemoder — velsignedt være hans Minde — var en lærd Mand, en meget lærd Mand!“

Anshels Opmærksomhed blev ved disse Ord draget bort fra hans egne Tanter, og han saa op.

„En meget lærd Mand var din Bedstemoder,“ vedblev den gamle Kvinde, idet hun benyttede Anledningen; thi Anshels Ord havde vækket hendes Erindringer om det forbigangne; „endnu husker jeg at have hørt, længe før jeg lærte ham at lende, medens han endnu boede i Holland, at han havde skrevet en Bog, som Aftenen før den store Forsoningsfest blev brændt foran Synagogen, og han blev tvungen til at lægge sig ned iført sine Hestklæder og Kappe, medens en hel Del trampede paa ham og slog ham med Ræppe, ja, furetynde Slag mindre end eet — og de slog ham med sine Røber og spottede paa ham.“

„Gjorde de virkelig det?“ for Drengen op. „Jeg vilde aldrig i Verden taalt saadant. Hvorfor tillod han dem at slaa og spotte paa mig, og hvad indeholdt den Bog?“

„Jeg ved ikke, men han har efterladt mig en Kulle med Paabud om, at jeg skal læse den, før jeg dør. Indtil den Tid har jeg ikke Lov til at vise den til noget Menneske.“

Den gamle snakkende Kvinde glemte, at hun talte til et Barn, eller rettere, hun handlede netop efter det Instinkt, der ofte bringer gamle Folk til at vælge Værn som sine fortrolige.

„Men langt bedre at blive slaaet,“ fortsatte Fru Rosenbaum, idet hun paa en aabende Maade rystede paa Hovedet, „end naar du skal dø af forglemme dit jødiske Raad; thi da vil Dødsengelen komme og fortære din Veber ligesom en Ravn, der grider sit Bytte.“

„Sagde Bedstemoder det?“ spurgte Anshel forskrækket. „Nej, nej,“ svarede den gamle Kvinde heftig. „Han smilede ofte, naar han hørte Folk udtale lignende Ting, og man plejede at falde han den falske Rabbi og en fralsanden i Israel, uagtet han gik til Synagogen og var en meget lærd Mand.“

Drengen saa forundret ud. Efter en kort Pause begyndte han pludselig:

„Nej, nej, jeg lider dem ikke; jeg ønsker, at jeg ikke var en Jøde — jeg ønsker, at jeg ikke var Sønn af en Jøde!“

„Ve! Ve!“ udbrød en dyb Stemme bag dem, „at jeg slude lede og høre dette blive udtalt af min egen Sønn! At han ønsker at blive en fralsanden! Nej, nej, langt bedre at se ham raadne i Graven; lad ham hellere blive slaaet i Stykker Lem for Lem!“

Taleren næsten streg i sin Øjbidelse, men hans Forbandede blev med en Gang afbrudt, idet den forskrækkede Dreng paa givet Signal fra Bedstemoderen sligtede.

Gud tilgive dig, Levi, min Sønn, hvad har Anshel gjort!“

„Gjort!“ gentog Levi spottende, lidt overrasket ved at blive saa hurtig afbrudt. „Gjort! Han har ikke forbandet min Faders Minde, og han har ikke forbandet den hellige Loo? Etal han maaftle tilbede den hengte (saaledes talder fanatiske Jøder Kristus) ligesom disse dumme, fordrukne uvidende Bønder? Har vi ikke haft Slam nok af hende, som bragte Faders graa Haar med Slam i Graven — forbandet være hendes Minde! Hun — hun,“ og han pegede med Fingern i sit Kæseri.

Bege rejste sig uvilkaarlig. Næsten uden at vide det, idet de fulgte Retningen af Levis Fing, havde de vendt Blikket ned over Landsbyen, hvor de til Lje paa en Kvinde og et Barn, der kom gaende i den varme, furebelagte Gade. Kvinden bar en tung Kurv, og Barnet saa ud til at være saa plaget af Varme og Træthed, at det hang paa Moderen ligesaa tungt som den store Kurv.

„Der, der,“ sagde Levi haanende, „der kan du se, hvordan hun har faaet det, og for det fornægtede hun sin Faders Ero. Arbejde, arbejde, arbejde, ligesom Hedningerne arbejder, forat deres Mænd kan sidde i den „gylde Trn“ og drikke sig drukkne! Vilde nogenhinden en Jøde tillade sin Kone at arbejde saa haardt? Og for at faa det saadan har hun forladt os,“ gentog han bittert. „Forbandet være hendes Minde! Er hun ikke død? Har jeg ikke anlagt Spøgelsesløber for hendes Skuld og fiddet hvo Dage i Svøbet? Værrer end død! Død, dog levende, forfølgende mig lig et Spøgelse, hvoromhøst jeg vender mig hen; bor i den samme Landsby med os, gaar op og ned i samme Gade — og jeg maa se hende! Forbandet være hun, forbandet være hun! Dersom mit Barn var en fralsanden, dersom han blot døde at tale til hende, vil jeg dele ham Lem for Lem!“ Levi bar saa opbragt, at han skar Tænder.

Længe før Kvinden med Kurven og Barnet kom til den anden Side af Gaden, hvor den gamle Kvinde sad, havde Levi trukket sig tilbage og med et heftig Smæld lukket Vinduet og sat Lemmen for, som om han ikke alene vilde udelukke Lyset, men det blotte Minde om hende, som havde fornæglet sin Ero.

Den gamle Kvinde daandede sig i dyb Smerte. Med megen Anstellighed lukkede hun atter sine Øjne og foldede sine Hænder, idet hun begyndte at dugge frem og tilbage i Stolen.

Var det Heden eller Træthed eller maaftle noget andet, der tvang den unge Kvinde til at standse og for et Øjeblik at hvile sig med Væggen lige overfor Jødens Hus? Hun bevægede ikke at se over paa den anden Side. Med megen Nøje fortsatte hun omfærd atter sin Vej. I Barnet, der fremdeles blev staende, lagde sine fmaa Fingre i Munden og kastede hemmelige Blikke tværs over Gaden. Det var øjensynligt, at en navnløs Frygt alene forhindrede Barnet fra at løbe over og slunge sine Arme omkring den gamle Kone. Maaftle Moderen var bange for, at dette stude ske, for hun søgte at faa det af Sted. Men Barnet holdt sig fremdeles bagester og saa med lange Øjne paa den gamle lære Bedstemoder Rosenbaum.

Den gamle Kone syntes inkonstantlig at søle, at hendes Barnebarn, som hun aldrig havde været at se paa, og hvis Raad hun ikke en Gang kendte, hun ventede paa det mindste Vink for at kunne løbe over og omfavne hende. Det var i Sandhed en forfærdelig Kamp og Selvbeber- stels, som bragte hende til fremdeles at dugge frem og tilbage med foldede Hænder og lullede Øjne. Til sidst løb Barnet efter sin Moder og forbandt opover Gaden.

Den gamle Kone rejste sig og gik ind i Huset.

Kapitel II.

Hvad betyder dette?

Levi studerede ikke denne hellige Sabbatsaften. Han gik urolig op og ned paa sit Værelse, der var saa vel til- lukket, at ikke den mindste Solstråle kunde trænge sig ind. Var det Smerten over hans Sønn, eller var det Virkningen deraf, at han søgte at banlyse fra sin Erindring det, som saa pludselig var ligesom løst paa ham, der nu forhindrede ham fra at fortsætte med de gamle Studeringer?

En fremmed i Israel kan næppe forstaa Dybden og Bitterheden i Levis Følelser med Familiens fratulde. Imellem Jøder og Møsser af almindelige „Hedninger“ er der en Afskillelsens Mur, hvis Tilstedeværelse muligvis er Karaf til Glæde for alle dem, som ikke elsker Israel — det bliver i hvert Fald gerne anset saaledes af Jøderne. Abrahams Sønn overgiver sig til Had, Brede og Foragt, idet han er forvist om, at al Net, Tro og Rigtighed er paa hans Side, og blot Tyriflhed paa hans Modstanders Side. Han har ikke blot Mistillid til „Hedningerne,“ men han tør ikke tro paa dem i noget som helst. At have Tillid til noget, som ikke er jødisk, er allerede det første Trin til at blive en Kripen. Det vil aldrig falde ham ind af egen Drift at tale fornuftig med en Hedning. Der findes ikke Spor af fælles Tanter mellem dem. Heller ikke vil han drømme om at kunne omvende ham til Jødedommen — hans Religion er aldeles passende for ham. Men „Hedningen“ maa ikke fordrif sig til at ville lære sin Overmand, eller i sit fanatiske Kæseri forsøge ved noget Middel, der er utilldeligt, at vinde frugtomme Tilhængere.

Jøden vil være ædelmodig i sin Omgang, god i sin Ovsførel; thi det ligger i hans Natur at være god; gaumild i sine Handlinger, men der er et stort Svælg mellem ham og den „hedenske“ Verden.

Hvorledes kunde hun finde paa at forlade sine Fædres Tro? Det var ikke for at vinde jorbille Fordels, og det kunde ikke være af Overbevissning, da en Jøde ikke endog for et Øjeblik kan tænke sig Muligheden af at blive over- beviset. Alt det Had, Forsjælfelse og Foragt, som Israel havde lidt til denne Dag, rejste sig i hans Sind for at kaste Forbømmelsesstenen paa de fratulde. De havde forladt sine Fædres Hjem og sine Modres Bryst for at forene sig med Hjendene og de grusomme Spottere. De er fremmede nu; de har en anden Gud, er af et andet Folk, har andre Love, anden Gudstjeneste, anden Sprog, andre Sæder og andre Tilbøjeligheder. Og dog kan de aldrig blive fremmede — de er vore — Rød af vort Rød og Ven af vore Ven. De er døde, begravede som saadanne, lagt til Side som saadanne, og dog er de levende. Du taler om de døde, du tænker paa dem, du efter dem, du kan naar som helst se deres Vilde lys levende, og du haaber snart eller senere at samles med dem. Men naar du har begræbt de fratulde som døde, kan du ikke tænke paa dem, ikke ellers dem, heller ikke haabe at samles med dem, eller forbinde deres Minde med Gud og alt det, som er godt. De fratulde er døde i den Forstand, der ellers er modvirrende med Døden. I dit inderste Hjerte har dog disse elendige fratulde fremdeles Overvægen. Kan en Moder forglemme det Barn, som hun har baaret under sit Hjerte og næret af sit eget Liv? Dette Barn er i Sandhed en Del af hende, og kan hun med en Gang eller til nogen Tid vise det fra sig? Hun kan det maaftle, men Hjertet vil bliste til Lyde under Forsøget. Aldrig paa denne Side af Graven kan en jødisk Moder forglemme sit Barn.

Alt dette vidste Fru Rosenbaum meget godt — eller rettere, hun søgte det meget dybt, thi hun bevægede ikke at tænke paa det. Det var syndigt af hende, at tænke med Kærlighed paa sin Datter; hun havde aldrig talt til hende, ikke en Gang vedtendt sig hende med et Blik eller en Mine; hun vilde intet om hendes Levnet og Vandel, hun vilde endog ikke, hvad Barnet led. Trods alt dette kunde hun sidde timeris for at se et Glimt af hende, naar hun gik op eller nedover Gaden, men hun passede vel paa at lukke sine Øjne, naar den fratulde nærmede sig. Og Drengen, uagtet hun aldrig havde set paa ham, kendte hun dog hans hele Stikelse og Udtryk, og medens hun var uvidende om hans Kone, erindrede hun hans Hødselsdag lige saa godt og maaftle bedre end Forældrene! Hun lignede meget sin Moder, endnu mere sin Bedstemoder, og hun bar aldeles vis paa, at han var et saa front, godt og opløst jødisk Barn som faa. Med Hensyn til Levi — det jødiske Hjerte er meget blødt og varmt — kunde han ikke have saa bittert, dersom han ikke havde elsket saa inderlig. Levi havde den fratulde saa dybt, fordi han havde elsket sit Søster saa højt.

Denne Aften havde hans eneste Barn udtalt forskrækkede Ord, og den Ytring syntes især at have inoet sig omkring ham lig en Slange: „Jeg ønsker, at jeg ikke var en

Jøde. Jeg ønsker, at jeg var født som „Hedning.““ Ans- bel var altsaa kommen til dette Punkt, og efter længere eller kortere Tids Forsøb vilde ogsaa hans eneste Barn forlade ham. Det var i Sandhed meget ubetænksomt gjort af Drengen — men hvorledes kunde han virkelig være kom- men til dette Resultat? Han havde ikke haft Anledning til at komme sammen med sin Datter — aldrig talt med hende. Kunde disse Tanter lidt efter lidt være blevene bibragt ham af den jødiske Lærer, som hver Sabbatsaften kom for at læse over og forklare Drengen den Del af Loven, der hørte til Sabbaten i Synagogen? Levi havde aldrig haft fuld Tillid til denne Mand, der i mange Stykker efterlignede Hedningerne, og dog ikke var en af dem. Han havde nogle underlige Begreber om forskellige Ting. Han klæbte sig som en Hedning, og han forsøgte at tale som dem. Maaftle Læreren ogsaa vilde have været fornøjet, dersom han ikke var født af jødiske Forældre. Levi maaftle ogsaa sætte en Stopper for disse Undervisningstimer. Man kunde aldrig vente noget godt af hedsfelle Lærdomme. Hvad nytte kunde man have af at læse deres Bøger? Hvad talte om at blive opllyste og i Stand til at forstaa og forklare alle mulige Ting og de endte med ikke at tro paa noget.

Men medens Levi argumenterede paa denne Maade, idet han i nidker Harme spabaderede op og ned i Værelset, var han da virkelig taknemmelig i sit eget Hjerte over, at han var født Jøde? Var han Jøde af eget Valg og Over- bevissning eller kun ved tilfældig Fødsel? Kan der ikke have været en hemmelig Tvivl angaaende dette Punkt, der gav saadan Bitterhed i hans Hjerne?

I samme Øjeblik hørtes i næste Værelse den forhadte Lærers Stemme, idet denne befolede Anshel at hente de fem Mosebøger. Levi satte sig ned for at lytte. Saa snart han mærkede det mindste, der tydede paa Vranglære, vilde han styrte ind for paa staaende Fod at afstedige Forage- ren. Levi Rosenbaum var i en Sundstømning, der gjorde ham i Stand til at hade og hævne sig paa alt, som ikke var ægte jødisk. Var det ikke et vigtigt Arbejde at afsløre en hemmelig Forræder, medens han paa samme Tid befriede sit Hus og eneste Barn fra den store Fare, som truede dem? Thi uagtet Fødsel var meget anset i de jødiske Foram- linger, rystede dog ældre Folk paa Hovedet over hans un- derlige Begreber, som de havde Mistanke om ikke var, som de burde være, og de unge Mennesker bevægede ved hans Eksempel at forlømme de anordnede Lovbud, naar som helst de kunde gøre dette uden at blive opagtede. Dertil kom, at ingen vidste rigtig, hvad Borges i Virkeligheden var i sit Hjerte. Han kom sammen med meget faa — maaftle dette stred sig fra en særegen Tilbageholdenhed, eller var det maaftle af Mangel paa aandsbeslagte Selfab; maaftle forbi han tilbragte sine ledige Timer med sin Moder, der var Enke, og med sin Søster, hvem han forjæ- ge. Borges var en meget dannet, rolig og besteden Mand, som hyppig af disse Grunde var ubet for Mis- tante, og alle de „hedenske“ Bøger paa Hyldeerne i hans Kæntor gjorde sit til, at man betragtede ham med blandede Følelser.

„Læs,“ sagde Læreren efter en Pause, som Levi fandt var ualmindelig lang.

Levi havde selvfølgelig hørt Stykket for Dagen blive læst i Synagogen, men i dette Øjeblik kom det meget over- raskende paa ham, og dersom han havde erindret det, vilde han vistnok ikke have luttet til Undervisningen denne Sab- batsaften.

Paa den sædvanlige tørre og formelle Maade og i en svingende Tone begyndte Anshel først at læse paa Hebraisk, derefter begyndte han at oversætte saa godt, som han kunde.

„Men det skal ste, derjom du ikke vil høre paa Herren din Guds Stemme og gøre alle hans Befalinger og hans Anordninger, som jeg byder eder paa denne Dag, da skal alle dine Forbandede komme over dig og forfølg dig: Forbandet skal du være i Staden, og forbandet skal du være paa Marken —“

Her standte Drengen.

„Dr. Borges, hvad er Meningens med dette?“

Levi bevægede sig urolig paa Stolen for at høre godt efter.

„Meningen med dette?“ svarede Borges i en Tone, der gav til Kende, at han var lidt forundret, „Meningen med dette? Dersom Jøderne ikke adlyder Guds Villie, skal de blive straffede.“

„Er de uldige med Guds Villie nu?“ spurgte Dreng- en, „og paa hvilken Maade?“

En Pause indtraadte.

„Hvorfor spørger du om det?“ spurgte Borges.

„J ethvert Fald er vi forbandede,“ svarede Anshel uden at tage Hensyn til Lærerenes Spørgsmaal, Drengene paa Gaden forbander os, ligesaa Bønderne paa Landet.“

„Det er ikke saaledes i alle Lande,“ svarede Borges, „vort Folk er ikke forfulgt overalt. Det er ikke saaledes i England, eller i Frankrige, eller i Holland, hvor vort Folk kan indtage hvilen som helst Stilling.“

„Jafaa,“ mumlede Drengen, idet han erindrede Bedstemoderens Historie, „der ikke alene forbander de hvarandre, men de banter hvarandre med lulte Røber. Er det virkelig, at vort Folk i disse Lande ikke er forbandet i Staden og paa Marken?“

Læreren traf sin Stof lærmende nærmere Bordet. Sig mange andre i lignende Stilling, der ikke kan eller vil give et usforbeholdent Svar, undbrog han sig. Efter at han derpaa havde tøret sine Øiller, sagde han hørt:

„Læs videre!“

Drengen begyndte næsten mekanisk at læse, idet Læreren mere end almindelig paasthændede Læsningen, bange for at Drengen skulde standse for at give ham flere saadanne brydsomme Spørgsmaal. Der blev ingen Pause, før de kom til disse Ord:

„Du skal blive en Forbandelse, et Ordsprog og et Mundheld iblandt alle Følleslag, hvorhen Gud skal føre dig.“

„Dr. Borges,“ sagde Drengen bestemt, „sig mig, hvad betyder dette?“

„Hvad mener du?“ spurgte Læreren.

„Dette!“ Anshel pegede paa Verket.

„Det henpeger paa forgangne Tider,“ sagde til sidst Læreren.

„Gør det? Men er det sandt nu?“

(Fortsættes).